

Asia: VN/25975/2021

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta laiksi potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista

Lausunnonantajan lausunto

- 1. Edistääkö hallituksen esitysluonnos nykyistä paremmin potilaan sekä sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen asiakkaan oikeuksien ja oikeusturvan toteutumista?**

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto on kohdassa 11. Vapaamuotoiset huomiot.

- 2. Onko potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminta tarkoituksenmukaista järjestää jatkossa pääasiassa hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän järjestämänä? (2 ja 3 §)**

-

- 3. Onko potilasasiavastaavien toiminta tarkoituksenmukaista järjestää jatkossa erikseen**

- a. valtion mielisairaaloissa**
- b. Puolustusvoimien terveydenhuollossa**
- c. Vankiterveydenhuollossa**
- d. Työterveyslaitoksessa? (4 §)**

-

- 4. Ovatko potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riittävyttä ja vastuuhenkilön nimeämistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia? (2 § 4 momentti, 4 § 4 momentti)**

-

- 5. Turvaako esitys riittävästi potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riippumattomuuden ja puolueettomuuden? (2 § 3 momentti, 4 § 3 momentti, 5 §)**

-

6. Onko potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön kelpoisuutta koskeva säännös tarkoituksenmukainen? (6 §)

-

7. Onko esityksessä huomioitu asianmukaisesti asiakkaiden kielelliset oikeudet? (7 §)

-

8. Onko potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön tehtävät määritelty tarkoituksenmukaisesti? (8 §)

-

9. Ovatko rekisterinpitoa ja henkilötietojen käsittelyä koskevat säännökset asianmukaiset ja tarkoituksenmukaiset? (9 – 12 §)

-

10. Ovatko potilasasiavastaava ja sosiaaliasiavastaava –nimikkeet sopivat potilasasiamiesten ja sosiaaliasiamiesten uusiksi nimikkeiksi?

-

11. Vapaamuotoiset huomiot

Lastensuojelun Keskusliitto kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta laiksi potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista. Keskusliitto lausuu esitysluonnoksesta erityisesti lasten asema huomioiden.

Keskusliitto arvioi, että potilasasiavastaavia ja sosiaaliasiavastaavia koskevien säännösten keräämisellä samaan lakiin on selkeyttävä ja asiakkaiden ja potilaiden oikeusturvaa parantava vaikutus. Esitysluonnoksen mukaan potilas- ja sosiaaliasiavastaavien riippumattomuutta turvattaisiin muun muassa sillä, että toiminta olisi järjestettävä erillään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvistä tehtävistä. Myös potilasasiavastaavan ja sosiaaliasiavastaavan tehtäviin edellyttämästä kelpoisuudesta säädettäisiin. Keskusliitto pitää hyvänä ja oikeusturvan toteutumisen kannalta hyvänä, että luonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi potilasasiavastaavan ja sosiaaliasiavastaavan kelpoisuudesta. Puolueettomuuden ja riippumattomuuden turvaaminen on ensiarvoisen tärkeää, mutta Keskusliitto korostaa, että potilas- ja sosiaaliasiavastaavilla tulee säilyä tieto ja osaaminen myös käytännön työstä, eikä heidän eriyttämisenä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvistä tehtävistä saa johtaa siihen, että järjestely veisi vastaavat etäämmälle asiakkaista ja potilaista. Olennaista on myös, että toiminnalle varataan aidosti riittävät resurssit.

Esitysluonnoksessa todetaan, että esityksellä ei ole havaittavia lapsivaikutuksia ja, että esitys säilyttää aikaisemman lainsäädännön kirjaukset lasten oikeuksista mitä tulee potilas- ja sosiaaliasiavastaavien toimintaan. Kuten myös lapsiasiavaltuutetun toimisto on jo asiassa lausunut,

haluaa Keskusliitto korostaa, että nykyinen lainsäädäntö (laki potilaan asemasta ja oikeuksista ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista) ei nimenomaisesti tunnista näiden toimijoiden roolia lapsen oikeuksien ja oikeusturvan edistäjänä ja turvaajana, vaikkakin heillä on velvollisuus ohjata myös lapsipotilaita- ja asiakkaita. Potilas- ja sosiaaliasiavastaavat ovat kuitenkin lasten ja nuorten oikeusturvan kannalta keskeisiä toimijoita, joiden puoleen lasten ja nuorten tulee voida kääntyä sosiaalihuollon asiakkaan tai potilaan oikeusturvaan liittyvissä asioissa. Toiminnassa tulee huolehtia, että lapset ja nuoret otetaan huomioon ikätasonsa mukaisesti sekä varmistaa, että potilasasiavastaavilla ja sosiaaliasiavastaavilla on tarvittava osaaminen lapsen oikeuksista ja oikeusturvakeinoista. Keskusliitto painottaa, että potilas- ja sosiaaliasiavastaaville on turvattava kattava koulutus liittyen lasten oikeuksiin sekä lasten ja nuorten sosiaali- ja terveyspalveluita koskeviin erityisiin kysymyksiin ja että toiminnasta tulee myös tiedottaa lapset ja nuoret saavuttavalla tavalla. Vaikka usein lapsen huoltajat hoitavat lapsen sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyviä asioita, tulee myös lapsella itsellään olla oikeus nostaa esiin kokemiaan epäkohtia sekä saada neuvontaa asiansa selvittämiseksi. On lisäksi tärkeää, että myös ne tilanteet, joissa lapsen edun ja vanhempien toiminnan välillä on ristiriitaa ja lapsi tarvitsee tietoa oikeuksistaan, osataan huomioida.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaina olevat lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. Lasten kyky ja mahdollisuudet nostaa ongelmia esiin ovat rajallisia ja usein lapset ja nuoret saattavat olla tietämättömiä omista oikeusturvakeinoistaan. Erityisesti lastensuojeluasioissa lasten ja nuorten tieto omista oikeuksistaan ja oikeusturvakeinoistaan on puutteellista, vaikka myös lastensuojelulaki korostaa nuoren oikeutta tietoon. Myös se, että lapset ja nuoret eivät usko voivansa vaikuttaa, eivät luota viranomaisten toimintaan tai kokevat oikeusturvakeinojen käytön liian monimutkaiseksi, saattavat estää viemästä asioita eteenpäin. On tärkeää, että lasten ja nuorten esittämät epäkohdat otetaan vakavasti, ne selvitetään ja ongelmiin puututaan tehokkaasti. Lapsille ja nuorille on tultava tunne siitä, että heitä on kuultu ja heidän mielipiteillään ja kokemuksillaan on merkitystä. Tämän toteuttamiseksi on olennaisen tärkeää, että kaikilla lasten ja nuorten kanssa toimivilla on ymmärrys siitä, mitä nämä oikeudet ovat, miten niitä toteutetaan ja miten niiden epäkohtiin voidaan puuttua.

Esitysluonnoksen mukaan sosiaaliasiavastaava toimii myös varhaiskasvatuksen palveluissa. Keskusliitto huomauttaa, että on erittäin tärkeää, että sosiaaliasiavastaavalla on osaamista ja ymmärrystä varhaisvatukseen liittyvistä erityiskysymyksistä. Sosiaaliasiavastaavien tulee olla tosiasiallisesti varhaiskasvatuksen asiakkaiden käytettävissä ja on huolehdittava, perheillä on tieto näistä palveluista ja niiden hyödyntämismahdollisuuksista

Lindqvist Jonna
Lastensuojelun Keskusliitto